

ἀγώνων, μ' ἓνα χτύπο ἀθανασίας, ἐσταμάτησε ἡ καρδιά του, μονομιᾶς.

Ἡ οὐσία του, αὖξησης τὴ Φύση, μὲ τὸν ἅγιο τῆς Ρυθμῶ.

Γόνιμη, ἀπέρριπτη θωπεία, ἐχύθηκε ἡ ψυχὴ τοῦ δεύτερου, στὴ Δημιουργία.

Ἀπὸ τὰ βιάθη τῆς σιωπῆς, ἀπ' ὅπου τὴν αἰσθάνθηκα, ὑψώ-
νεται γιὰ μὲ καὶ γιὰ ὅσους θέλουνε ν' ἀκούσουν, φανερός ὁ Λόγος.

«Ἡ ζωὴ, τὸ πάθος, ἡ γαλήνη, ἀνήκουν μοναχὰ σὲ κείνους,
ὁποῦ «παλαίσται μετὰ τοῦ Θεοῦ», βοηθημένοι ἀπὸ τὸν Ἑρώτα,
πραγματοποιοῦν ἀδιάκοπα, τὴ συντονία τους μὲ τὸ Πᾶν!»

ΑΘΗΝΑ.

ΑΓΓΕΛΟΣ ΣΙΚΕΛΙΑΝΟΣ

ΜΙΚΡΟΙ ΠΕΡΙΠΑΤΟΙ:

ΕΝΑΣ ΕΙΔΥΛΛΙΑΚΟΣ ΠΟΙΗΤΗΣ.

Γυρεύοντας στὸ νοῦ μου νὰ βρῶ κάποιους στίχους τῶν νεώτε-
ρων ποιητῶν μας, ποῦ νὰ εἶνε ἀνόθευτοι καὶ νὰ διακρίνονται ἀπ'
τὰ καρναβαλικά ἔπη τῆς τελευταίας παραγωγῆς, ἀλλὰ καὶ τῆς πιὸ
παλιᾶς μὲ τὰ ποιήματα τὰ γραμμένα ἐπάνω στὰ ἴχνη τῆς κάθε
καινούργιας γαλλικῆς ἢ ἄλλης ξένης ποιητικῆς σχολῆς, θυμῆθηκα
συχνὰ τὸ Νίκο Χαντζάρα.

Νίκος Χαντζάρας! Πόσο τὸν ἀδικεῖ τὸνῳμά του. Πόσο εἶν'
ἀταίριαστο μὲ τὴ λαγγαδίστικη, δροσόπνοη μοῦσα του! Μόνον ἂν
ἔγραφε ἄρματωλίτικους στίχους θὰ πήγαινε. Ἄν εἶμουν στὴ θέση
του θὰ ἔπερνα ἐξάπαντος ψευδώνυμο. Θὰ βαφτιζόμουν Λόγγος.
Νίκος Λόγγος. Τὰ ὅσα θὰ πῶ παρακίτω γιὰ τὸ συμπαθὲ καὶ
ταπεινόφρονα αὐτὸν ποιητὴ θὰ δικαιολογήσουν μόνα τους τὴν
παρέκβασή μου ποῦ κι ἐκεῖνος, εἶμαι βέβαιος, θὰ τὴ χαρεῖ.

✱

Ἄν ἔλεγα πῶς ἀπὸ τὴν καλὴ ἐποχὴ τῆς ποιήσεώς μας, δηλαδή
ἀπὸ τὰ χρόνια τοῦ Κάλβου καὶ τοῦ Σολωμοῦ, δὲν ἀκούστηκαν στὴ
γλῶσσα μας καθαρώτεροι τόνοι, ἀπ' τοὺς δροσεροὺς καὶ ἄδολους
τόνους τοῦ ποιητῆ αὐτοῦ θὰ μὲ βρῆτε τάχα ὑπερβολικό; Κι ὅμως
αὐτὴ εἶνε ἡ ἀλήθεια. Δὲ σᾶς μιλῶ ἐδῶ οὔτε γιὰ ἔμπνευση, οὔτε
γιὰ φαντασία, οὔτε γιὰ πέταμα πρὸς ὕψη, γιὰτὶ ὁ ποιητὴς μου τὰ
ἔχει ἢ θέλει νὰ τὰ ἔχει ὅλ' αὐτὰ μετρημένα ὡς τὰ τώρα. Σᾶς μιλῶ
γιὰ ὕφος καὶ γιὰ μορφή. Κι ἐπειδὴ ἔφτασα σ' ἓνα σημεῖο νὰ

πιστεύω πῶς ὅλα τ' ἄλλα ποιητικὰ χαρίσματα εἶνε παρακατιανὰ μπροστά στο ὕψος καὶ τὴ μορφὴ καὶ νὰ θεωρῶ χαμένους κόπους τὶς περισσότερες ποιητικὲς προσπάθειες, ποῦ ἔγιναν ὡς τὰ τώρα στὸν τόπο μας, ὡς κι αὐτοῦ τοῦ Σολωμοῦ τὸ περισσότερο μέρος τοῦ ἔργου του, ποῦ φωνάζει ἀπὸ δῶ κι ἐκεῖ κάτω πῶς εἶνε Ἰταλορωμαϊκὸ (*) ὅπως τὰ ἔργα τῶν νεωτέρων φραγκορωμαϊκῶν, ἐξετρώπωσα γιὰ παρηγοριά μου τὸν ποιητὴ γιὰ τὸν ὁποῖον γράφω τὶς πρόχειρες αὐτὲς γραμμὲς κι ὁ ὁποῖος στὴ γωνιά του ποῦ μένει, ἂν τίς διαβάσει, θὰ ξαφνιστεῖ καὶ θὰ κάνει τὸ σταυρό του.

Θὰ μὲ ρωτήσετε — καὶ πολὺ σωστά — τί ἐννοῶ ὕψος καὶ μορφὴ καὶ πῶς τοιμῶ νὰ τὰ ἀρνοῦμαι αὐτὰ σὲ τόσους ἄλλους, μεγαλείτερου ἢ καὶ τοῦ ἴδιου ἀναστήματος, ἀπὸ τὸ λιὸ μου ποιητῇ. Σὰς ἀπαντῶ ἀμέσως. Ποιήματα γραμμένα στὴ γλῶσσα μας εἶνε μπόλικα — ὄχι πιά μὲ τὴν ὀκᾶ, μὰ μὲ τὸ καντάρι — καὶ μὲ μορφὴ καὶ μὲ ὕψος, ἔχουν ὅμως ὅλα ἓνα φοβερὸ ἐλάττωμα : νὰ μὴν εἶνε ἑλληνικά. Μοιάζουν ὅλα σὰ μεταφράσεις, ἄλλες καλὲς μὲ ὕψος καὶ μὲ μορφὴ, κι ἄλλες κακὲς χωρὶς ὕψος καὶ μορφὴ ξένων ποιημάτων. Ἀνάμεσα στοὺς συνθέτες αὐτῶν ὑπάρχουν βέβαια εὐτυγχῶς κι οἱ γνήσιοι δημοτικοὶ μας τραγουδιστὰδες, ποῦ ἄλλοι τοὺς λένε φορκλορίστες. Ὁ ἀσύγκριτος Κρυστάλλης, ὁ Δροσίνης στὸ παλιὸ του ἔργο, ὁ Σπήλιος Πασαγιάννης σὲ πολλοὺς Ἀντιλάλους του, ὁ μεναδικὸς Αὐγέρης καὶ κάποιοι ἄλλοι, κι ἐγώ, σὲ μερικὰ. Ἐκεῖνοι ὅμως ποῦ ἀπουσιάζουν ὁλότελα ἀπ' τὴ γλῶσσα μας εἶνε οἱ ἑλληνόπρεποι ποιητές, ποῦ ἀφθονοῦν — ὦ εἰρωνία! — σὲ ὅλες τὶς ἄλλες γλώσσες τὶς βάρβαρες! (sic). Μὲ ἄλλα λόγια, ἡ γλῶσσα μας ἔδωκε ὡς τὰ χτὲς ποιητές τοῦ φορκλόρ, τῆς λαογραφίας, μὰ δὲν ἔδωκε κανένα ποιητὴ κλασικὸ, στὴ βαθύτερη ἐννοια τῆς λέξης. Δὲν ἔσχῶ βέβαια ποτὲ τὸν Κάλβο, μὰ εἶνε κι αὐτὸς μισός, γιὰ λόγους ποῦ θ' ἀναπτύξω σὲ εἰδικὸ ἄρθρο. Ἀπὸ τὶς δυὸ τέχνες ἡ πιὸ ὑψηλὴ καὶ γι' αὐτὸ κιόλας ἡ πιὸ δυσκολανέβατη, ἡ πιὸ δυσκολόφραστη εἶνε ἡ κλασικὴ, γιὰτι ἔχει λογιῶν-λογιῶν κινδύνους.

Τέτοιον ἑλληνόπρεπο, καθάριο, μὲ αἴσθημα, ἂν κι ὄχι βαθύ, μὰ διάφανο, εὐγενικὸ κι ἀντιρωμαϊκὸ, ποιητὴ δὲ βλέπω κανέναν ἄλλον γιὰ τὴν ὥρα ἀπὸ τὸ Νίκο Χαντζάρα, ποῦ μοῦ φαντάζει σὰν ἕνας Δροσίνης τοῦ καλοῦ καιροῦ, ὄχι πιά βγαλμένος ἀπ' τὸ φορκλόρ καὶ τὰ παραμύθια ὅπως ἐκεῖνος, ἀλλὰ σὰ φερμένος ὁλόισα ἀπ' τὴν ἀρχαία παράδοση — ἔστω τὴν ἀλεξανδρινὴν ἂν θέλετε — ποῦ σὲ κάνει νὰ νομίζεις, μὲ πολλοὺς στίχους του, πῶς δὲν ἐκόπηκε ποτέ, ὅπως ὁ Κάλβος παρ' ὀλίγο νὰ σῆκανε νὰ νομίζεις πῶς ἡ ἀρχαία παράδοση βαρῶ ἀπὸ Πινδάρους, κι ὅπως ὁ

(*) Ὁ Μητσάκης, ποῦ δὲ γελιόταν εὐκολα, συγκρίνοντάς τον μὲ τὸν ἑλληνικὸ Κάλβο, τὸν εἶπεν Ἰταλός. Τόσο μόνο. Ἀλλοτε θὰ γράψω γιὰ ν' ἀποδείξω ποῦ εἶνε Ἰταλός, ποῦ ρωμιός καὶ ποῦ λιγάκι ἑλληνας.

Μωρεά; — ὁ μόνος πραγματικὸς Ἕλληνας διδάσκαλος — σὲ κάνει νὰ νομίζεις πῶς ἀμέσως πρὶν ἀπ' αὐτὸν ζοῦσαν κι ἀνθίζουν Σοφοκλήδες κι Ἀνακρέοντες.

Δὲν ἔχω πρόχειρα ποιήματα τοῦ Χαντζάρα — σκορπισμένα ὅλα σὲ δυὸ -τρία περιοδικὰ ποῦ βγῆκαν κατὰ καιροῦς — γιὰ νὰ σᾶς παραθέσω μερικά· ἔχω ὅμως κατὰ τύχη τὸν Ἀκρίτα. Ἀντιγράφω ἐδῶ ἓνα τοῦ ποιήμα ποῦ μπῆκε σὲς σελίδες του. (*)

Ο ΕΡΩΤΑΣ ΤΗΣ ΧΛΟΗΣ.

᾽Ω Δάφνη, μᾶς πῆρεν ἡ ἄνοιξη· κελαῖδεῖ τὸ τρυγόνι στὸ δάσος, ἡ ἀλκυόνα θὰ ξαναπαίξῃ στὰ κύματα. Ἀπὸ τὸ λόγγον, ἀπ' τὴν ἀκρογιαλιὰ — ποῦ βρίσκεσαι ; — λάλησε ν' ἀκούσω τὸ γλυκὸ σου σουραῦλι.

Τὰ πουλιὰ ζευγαρώνουν στὰ δέντρα· ταῖρι-ταῖρι κελαῖδουν τὸν καιρὸ τῆς ἀγάπης. Τὰ φιλιὰ μας κάτω ἀπ' τὰ δέντρα σὰν ὀρθρινὸ κελαῖδισμα πότε θ' ἀντιλαλήσουν ;

Μᾶς ζητοῦν οἱ ροδότοποι πέρα μὲ τὰ ρόδα λουσμένα στῇ δρόσο· τρυφερά μου, φλογάτα ἐκατόφυλλα μὲ τὰ φύλλα μελίσσια γεμάτα, ἡ ἀγάπη μου γιὰ ἓνα βοσκόπουλο, γιὰ ἓνα νιὸ σὰν ἐσᾶς ξεχειλίζει.

᾽Ω, σιμά σου νὰ ζήσω ὀνειρεύτηκα τὴ ζωὴν ἀπαλῆς περιστέρας. Σὰν τρυγὸνα στὰ πράσινα δάσητα, ποῦ καλεῖ τὴν ἐσπέρα τὸ ταῖρι, νὰ σὲ φτάνῃ ἡ φωνή μου γλυκυτάτῃ στὸ δροσόπνοο ἀέρι :

᾽Ω Δάφνη, ποῦ βρίσκεσαι Δάφνη ; κοιμᾶσαι μὲς στ' ἄγρια κρῖνα ; Ἡ ἀγάπη σου κυριαρχεῖ στὴ ζωὴ μου, ὅπως οἱ ξέφυροι ποῦ κυβερνοῦν τοὺς ψηλόλυνους κρῖνους.

Πέστε μου σὲ ποιὲς ἄλλες ποιητικὲς σελίδες μπορεῖτε νὰ μοῦ βρῆτε λίγες στροφὲς ποῦ νὰ μοιάζουν μὲ αὐτὲς σὲ πράα, δροσόφτερη ἑλληνοπρέπεια ; Διαβάστε ὅμως καὶ τὸ παρακάτω :

ΕΙΔΥΛΛΙΟ (**)

᾽Αργεῖς, ἀγέρα, τὸ πανάκι του νὰ φέρῃς τ' ἄλικο χρῶμα. Τὸ πέγνω ἀκόμη ἓνα γαρούφαλο πεσμένο ἀπ' τῆς αὐγῆς τὸ στόμα.

Στὸ ἀθῶο τὸ στήθος, ὦ μητέρα μου, γλυκοὶ ποῦ βασιλεύουν πόνοι.

(*) Ἀκρίτας. Τόμος Γ. σελ. 42.

(**) Ἀκρίτας. Τόμος Β'. σελ. 153

Ἡ Ἑλένη χάνεται ἀπ' τὸν ἔρωτα, ποῦ τὴν ἐμάγευε ὡς τὰ χιτῆς τῆς λεύκας τοὺς τὸ ἀηδόνι.

Ὡ παρθενιά μου ἐσύ· ὦ γλυκύτατο τῆς κάθε κορασιᾶς στεφάνι, μὲ τὸ θαλασσινό της ἔρωτα γλίγωρα ἡ Ἑλένη ποῦ σὲ χάνει.

Μ' ἀκόμα πέργω τὸ πανάκι του — ξέφυγε, ἀργότατα ξυγόνει — ἕνα τριαντάφυλλο ποῦ ξέφυγεν ἀπ' τῆς αὐγῆς τῇ χρυσῇ ζώνῃ.

Σὰν τὸ κλωνάρι τὸ κατάκαρπο γλυκομηλιάς στὴ γῆς ποῦ γέρνει, ἔχω τὸ στῆθος, ὦ μητέρα μου, γεμάτο ἀγάπη γιὰ τὸ ταῖρι. — Μοιάζει ἡ καρδιά μου ἀπ' τὴν ἀγάπη του μηλόδεντρο ποῦ γονατίζει, τόσο ἀπ' τὸ πλοῦτος τοῦ καρπίσματος, νὰ σώγῃ καὶ παιδιοῦ τὸ χέρι.

Μ' ἀκόμα πέργω τὸ πανάκι του — γεμάτα φούσκονέ το ἀέρι — ἕνα ἑκατόφυλλο στὰ κύματα πεσμένο ἀπ' τῆς αὐγῆς τὸ χέρι.

Θυμᾶμαι τί γλυκά, μητέρα μου, μικροῦλα ποῦ μ' ἀποκοιμοῦσες, σὰν μ' ἔπαιρνε ἀθῶο παράπονο, λιγάκι ὡς μὲ χαϊδολογοῦσες. Στὰ γόνατά σου ν' ἀποκοίμειες πὰ δὲν μποροῦσες τὴν Ἑλένη, ποῦ μὲ χρυσὴ σαγίτιαν ὁ ἔρωτας βαριά τὴν εἶχε πληγωμένη.

Γλυκιά μητέρα, ποῦ συνείθιζες κάθε ξημέρωμα στὸ στρῶμα νὰ μὲ ξυπνοῦσες μὲ χαϊδέματα καὶ μὲ φιλήματα στὸ στόμα, κάποια χαράματα τὸ χέρι σου θὰ ματαπλόνεται γιὰ χάδια, καὶ θὰ στενάξῃς, ὦ μητέρα μου, τὴ θέση μου σὰ βρίσκῃς ἄδεια.

Μητέρα, θὰ ζητήσης ἄδικο παντοῦ σὲ λίγο τὴν Ἑλένη, ποῦ θ' ἀρμενίζῃ μὲς στὰ κύματα μὲ τὴν ἀγάπη της δεμένη. Ὑστερα — ἀλλοίμονο, μητέρα μου, — τὰ μαῦρα σου μαλλιά θὰ λύσης καὶ τὴν Ἑλένη ποῦ σ' ἀρνήθηκε πικρά θὰ γύρῃς νὰ θρηνήσης.

Κανεῖς ποιητῆς δικός μας δὲ μοῦ ἔδωκε παρόμοια ἥρεμη συγκίνηση μὲ τοὺς στίχους του. Ἀλλὰ καὶ πρὶν νὰ φτάσει σ' αὐτὴ τὴν ἄμεμπτη τεχνοτροπία καὶ νὰ τὴν ξεπεράσει ἴσως, εἶχε γράψει νεώτερος ποιήματα ποῦ ἔδειχναν τὸν ποιητὴ μὲ τὴ γνήσια φλέβα. Διαβάστε :

ΑΛΛΗΓΟΡΙΑ. (*)

Καβάλλα σὲ ἀνυπόταχτο φαρί,
μ' ἀνθούς ξερούς στὴν κεφαλὴ ὀλο ῥίγη,
σὰν ἡ Ἄνοιξη σκιασμένη ἀπ' τὴ σκληρὴ
θωριά τοῦ χινοπώρου κλαίοντας φύγη.

(*) Ἀκρίτας. Τόμ. Α' σελ. 20.

Θάλλῃ κι ἐμὲ συντρόφι στὸ φαρὶ,
στὸ λυγρὸ μου κορμὶ γεμάτο ρίγη,
ὁ ἀφανιστὴς βορριάς μὲ τὸ νὰ μπήγῃ
τὸ δόρυ του βαθιὰ δὲ θὰ χαρῇ.

Ἐδῶ θὰ τὴν προσμένω νὰ περάσῃ,
στὴν πολυαγαπημένη λαγκαδιά,
νὰ μὲ πάρῃ νὰ φύγουμε ἀπ' τὴν πλάσῃ,

Μὰ τρέμω ἂν τὰ τετράψηλα κλαδιά
τοῦ λόγγου ὡς μητρικὴ διάπλατη ἀγκάλη,
μ' ἀρπάξουν, μὲ κρατήσουν ἐδῶ πάλι...

Θυμᾶμαι πόσο τὸν εἶδα προοδευμένο στὸ γοῦστο του, τὸ τόσο
ἀπ' τὴν ἀρχὴ λεπτὸ, σὲ κάποια του τραγούδια ὑστερινώτερα δημο-
σιευμένα στὴν « Ἡ γ η σ σ ῶ » !

Ἔτσι, τὸ καταλαβαίνω πολὺ καλὰ, πῶς μπορεῖ κανεὶς ν' ἀγγί-
ξει κάπως τὸ ἀρχαῖο πνεῦμα, ποῦ ἄλλοι (*) τὸ ἐπικαλοῦνται νὰ τοὺς
κατέβει στὸ κεφάλι τους μ' ἐπικλήσεις δίχως σωμὸ καὶ κακόφωνες,
μὲ χειρονομίες ἀγοραῖες, μὲ χοροὺς καρναβαλιῶν σὰ θιασάρχες
αὐτοσχέδιοι τῶν δρόμων καὶ σὰν παλιάτσοι !

Ἴσως κι ἄλλοι ποιητὲς— ὄχι ὅμως μὲ τὴν ἴδιαν ἐνότητα, ποῦ
παρatiτροῦμε στὸ Χαντζάρα, νὰ μοῦ ἔδωσαν, πολὺ σπάνια ὅμως,
ἐδῶ κι ἐκεῖ, χωρὶς νὰ τὸ θέλουν, χωρὶς νὰ τὸ ὑποψιάζονται, παρό-
μοια ἡδονὴ τῆς ἀπλῆς ὁμορφιάς. Ὁ Γρυπάρης ἴσως, ἴσως πε-
ρισσότερο ὁ Παπαντωνίου, ὁ Καβάφης στὸ « Γέρο » του, ὁ Πα-
λαμᾶς...

Μὰ δὲν ἀκούεται ἀπὸ καιρὸ ὁ Χαντζάρας. Θὰ εἶταν κρῖμα γιὰ
τὴν ποίησή μας καὶ γιὰ τὴ γλῶσσα μας, ἂν ἐσιωποῦσε τόσο νωρὶς.
Ποῦ ν' ἀφήσουν βέβαια νὰ ξεμυτίσει ὁ φοβισμένος ποιητὴς, ὁ σὰ
φαῦνος παραστρατισμένος ἀπ' τὸ λογγάρι του ἀνάμεσα στοὺς ἀν-
θρώπους, οἱ διάφοροι Σουλνπρουντόμιοι, οἱ Βεραρενίζοντες, οἱ
Νιτσεϊστάδες κι οἱ Μαλλαρμεϊκοὶ τοῦ καιροῦ μας ποῦ συχνάζουν
καὶ στὰ σαλόνια, ποῦ ἔπιασαν ὅλα τὰ πόστα καὶ ποῦ ξέρουν τρό-
πους καὶ τρόπους γιὰ νὰ ξυπνοῦν θαυμασμοὺς στοὺς διάφορους
σ ν ὁ μ π.

Καὶ γιὰ νὰ τελειώνω προσθέτω πῶς ἡ ποίησι τοῦ Χαντζάρα
μοιάζει «μηλόδεντρο ποῦ γονατίζει τόσο ἀπ' τὸ πλούτος τοῦ καρπί-
σματος, νὰ σῶνῃ καὶ παιδιοῦ τὸ χέρι» καὶ γι' αὐτὸ δὲν ἐπροξένησε
κατάπληξη στοὺς ὅσους διψοῦν νέα, τεράστια πράγματα κι ὅμως γι'
αὐτὸ ἴσα-ἴσα ἔχει κάτι ἀπ' τὴν αἰώνια, τὴ μόνη ποίησι, προσιτὴ
σὲ ὅλους ὡς καὶ στὰ παιδιά.

ROGNAC.

ΣΩΤΗΡΗΣ ΣΚΙΠΗΣ

(*) Κι ἐγὼ παλαιότερα.